

AgEcon SEARCH
RESEARCH IN AGRICULTURAL & APPLIED ECONOMICS

The World's Largest Open Access Agricultural & Applied Economics Digital Library

This document is discoverable and free to researchers across the globe due to the work of AgEcon Search.

Help ensure our sustainability.

Give to AgEcon Search

AgEcon Search

<http://ageconsearch.umn.edu>

aesearch@umn.edu

*Papers downloaded from **AgEcon Search** may be used for non-commercial purposes and personal study only. No other use, including posting to another Internet site, is permitted without permission from the copyright owner (not AgEcon Search), or as allowed under the provisions of Fair Use, U.S. Copyright Act, Title 17 U.S.C.*

No endorsement of AgEcon Search or its fundraising activities by the author(s) of the following work or their employer(s) is intended or implied.

ANNALS OF THE POLISH ASSOCIATION OF AGRICULTURAL AND AGRIBUSINESS ECONOMISTS

ROCZNIKI NAUKOWE
STOWARZYSZENIA EKONOMISTÓW ROLNICTWA I AGROBIZNESU

Received: 19.10.2024
Acceptance: 28.11.2024
Published: 16.12.2024

Annals PAAAE • 2024 • Vol. XXVI • No. (4)

JEL codes: H71, H72, H79

DOI: 10.5604/01.3001.0054.8650

IRENA KROPSZ-WYDRA¹, ALICJA PAKUŁA

Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu, Polska

GOSPODARKA FINANSOWA WYBRANEJ GMINY W LATACH 2020-2022

Słowa kluczowe: jednostka samorządu terytorialnego, budżet, gospodarka finansowa, samodzielność finansowa, atrakcyjność gminy

ABSTRAKT. Celem artykułu jest ocena kondycji finansowej gminy Jelcz-Laskowice. Gospodarka finansowa gminy jest odzwierciedleniem efektywnego zarządzania budżetem i ukazuje jej zdolność do samodzielnego funkcjonowania i dalszego rozwoju. Analiza budżetu gminy stanowi narzędzie oceny jej kondycji i efektywności podejmowanych działań, natomiast analiza wskaźnikowa stanowi punkt wyjścia dla jednostek samorządu terytorialnego w zakresie planowania i wykonywania przyszłych wydatków budżetowych. Ocenę gminy Jelcz-Laskowice przeprowadzono w latach 2020-2022. Do analizy wykorzystano wskaźniki do oceny kondycji finansowej jednostek samorządu terytorialnego, tj.: wskaźniki budżetowe, wskaźniki na mieszkańca, wskaźniki dla zobowiązań według tytułów dłużnych oraz wskaźniki oceny zdolności rozwoju gminy. Uzyskane wyniki wskazują na poprawę kondycji finansowej gminy Jelcz-Laskowice. Wzrost wskaźników samodzielności dochodowej i wydatkowej gminy sugeruje, że jednostka staje się bardziej niezależna finansowo, co świadczy o zwiększonej zdolności gminy do samodzielnego zarządzania finansami. Udziały dochodów własnych i nadwyżki operacyjnej w dochodach budżetu ogółem wykazywały trend rosnący, utrzymując się na stabilnym poziomie. Gmina Jelcz-Laskowice wykazała w analizowanym okresie stabilny rozwój finansowy i efektywne zarządzanie budżetem.

¹ Corresponding author: irena.kropsz-wydra@upwr.edu.pl

WSTĘP

Pojęcie kondycji finansowej często w literaturze przedmiotu utożsamiane jest z sytuacją finansową. Kondycja finansowa to taka pozycja jednostki samorządu terytorialnego, która zapewni sfinansowanie na dotychczasowym poziomie realizacji bieżących zadań i tych w przyszłości. Natomiast pozycja finansowa jest rezultatem decyzji podejmowanych przez organy tych jednostek [Dylewski 2009, Kopyściański i Rólczyński 2014, Filipiak 2016]. Atrakcyjność jednostki samorządu terytorialnego związana jest z możliwością i zdolnością do rozwoju, natomiast ocena atrakcyjności dotyczy przyciągania inwestorów, a także służy do zapobiegania odpływowi tych podmiotów i mieszkańców [Filipiak-Dylewska 2002]. Warunkiem prawidłowej realizacji celów i zadań przez jednostki samorządu terytorialnego jest sprawne zarządzanie finansami. Od efektywności wszystkich etapów procesu zarządzania zależy wynik finansowy danej jednostki oraz to, w jakim stopniu zaspokaja ona potrzeby lokalnej społeczności. Kluczowym czynnikiem pozwalającym na sprawne funkcjonowanie jest właściwe zarządzanie finansami jednostki samorządu terytorialnego [Wyrębek 2010]. Przy ocenie sytuacji finansowej samorządów bardzo pomocna jest analiza wskaźnikowa, która stanowi punkt wyjścia dla jednostek samorządu terytorialnego w zakresie planowania i wykonywania przyszłych wydatków budżetowych [Orankiewicz 2016]. Wskaźniki finansowe pozwalają na ocenę stabilności finansowej gminy oraz efektywności jej polityki dochodowej i zarządzania budżetem. Umożliwiają również zrozumienie, jak gmina radziła sobie z wyzwaniami finansowymi i jakie miała osiągnięcia w zakresie samodzielności finansowej.

Miarą skuteczności działania jednostek samorządu terytorialnego, w odróżnieniu od jednostek nastawionych na zysk, jest poziom zadowolenia mieszkańców, a nie dane wynikające z rachunku zysków i strat. Jak wskazuje sama nazwa, samorząd dysponuje samodzielnością również w sferze finansowej. Wyróżnia się dwa aspekty tej samodzielności: dochodową i wydatkową. Samodzielność dochodowa ma zagwarantować możliwość pozyskiwania dochodów z różnych źródeł, a wydatkowa to swoboda dotycząca rodzaju i kierunku wydatków [Jastrzębska 2002].

Celem artykułu jest ocena kondycji finansowej gminy Jelcz-Laskowice, którą przeprowadzono w latach 2020-2022.

MATERIAŁ I METODYKA BADAŃ

Materiały źródłowe zebrano przy użyciu metody dokumentacyjnej [Szatur-Jaworska 2010], w ramach przygotowywania pracy licencjackiej. Do analizy wykorzystano dane ze sprawozdań finansowych gminy i informacje zamieszczone na stronie internetowej jednostki. Opracowano je wykorzystując metodę opisową [Kawa 2013] do interpretacji wyników i metodę porównawczą [Michalak 2016] do porównań w analizowanych latach.

Do oceny sytuacji finansowej gminy Jelcz-Laskowice zastosowano metodę analizy finansowej, wykorzystując wybrane wskaźniki relacji pomiędzy dochodami i wydatkami gminy [Filipiak i in. 2011, Kowalczyk 2017], oraz wskaźniki do oceny sytuacji finansowej jednostek samorządu terytorialnego zaproponowane przez Ministerstwo Finansów, tj.: wskaźniki budżetowe, wskaźniki na mieszkańca oraz wskaźniki dla zobowiązań według tytułów dłużnych. Wskaźniki dla jednostek samorządu terytorialnego cyklicznie przygotowywane przez Ministerstwo Finansów mogą stanowić podstawę do określenia możliwości kredytowych jednostek, a także do podejmowania decyzji związanych z ich rozwojem [MF 2023]. W ocenie gminy Jelcz-Laskowice zawarto dodatkowo analizę wskaźników samodzielności finansowej dochodowej i samodzielności finansowej wydatkowej gminy, a także wskaźniki oceny zdolności rozwoju gminy [Filipiak i in. 2011].

WYNIKI BADAŃ

Analiza wyników koncentruje się na ocenie kondycji finansowej gminy Jelcz-Laskowice. W ramach wstępnej analizy budżetu gminy ocenie poddano wybrane wskaźniki relacji pomiędzy dochodami i wydatkami w gminie, a wyniki przedstawiono w tabeli 1. Wskaźnik pokrycia wydatków ogółem dochodami ogółem (WD) określa, w jakim stopniu wydatki ogółem zostały pokryte przez dochody ogółem gminy [Kowalczyk 2017]. W gminie Jelcz-Laskowice wskaźnik ten w latach 2020-2022 wynosił odpowiednio 106%, 105% i 109%. Wskaźnik powyżej 100% wskazuje, że dochody jednostki pokrywają wszystkie wydatki oraz pozostawiają pewien nadmiar. W analizowanej gminie wartości wskaźnika wykazują tendencję wzrostową, co jest pozytywnym sygnałem. Oznacza to, że gmina generuje wystarczające dochody, aby pokryć nie tylko swoje wydatki, ale także zrealizować ewentualne nadwyżki, które mogą być reinwestowane lub przeznaczone na oszczędności. Stabilność tego wskaźnika jest kluczowa dla długoterminowego zarządzania finansami.

Tabela 1. Wybrane wskaźniki relacji pomiędzy dochodami i wydatkami

Rodzaj wskaźnika	Relacje [%]		
	2020	2021	2022
Wskaźnik pokrycia wydatków ogółem dochodami ogółem (WD)	105,55	104,69	109,19
Wskaźnik pokrycia wydatków bieżących dochodami ogółem (WB)	128,65	134,22	138,69
Wskaźnik relacji dochodów ogółem do wydatków ogółem (WW)	94,74	95,52	91,59
Wskaźnik udziału dochodów bieżących w dochodach ogółem (WDB)	77,73	74,50	72,10
Wskaźnik udział wydatków bieżących w wydatkach ogółem (WZB)	82,05	77,99	78,73

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań finansowych gminy Jelcz-Laskowice

Wskaźnik pokrycia wydatków bieżących dochodami ogółem (WB) określa relację pokrycia bieżących wydatków za pomocą dochodów budżetu gminy ogółem. Wzrost wskaźnika w gminie Jelcz-Laskowice w latach 2020-2022 z około 128% do 139%, sugeruje poprawę w pokrywaniu wydatków bieżących dochodami ogółem. Może to oznaczać, że gmina jest w coraz lepszej sytuacji finansowej i ma większą zdolność do sfinansowania swoich bieżących wydatków z dostępnych dochodów.

Wskaźnik relacji dochodów ogółem do wydatków ogółem (WW) w analizowanej gminie wykazał wartości bliskie lub powyżej 100, co oznacza, że dochody w gminie Jelcz-Laskowice przewyższają wydatki. Zmniejszenie się tego wskaźnika z około 95% w 2020 roku do ponad 92% w ostatnim roku, oznacza, że dochody były mniejsze w stosunku do wydatków, co może budzić obawy, szczególnie z perspektywy długofalowej stabilności finansowej.

Wskaźnik udziału dochodów bieżących w dochodach ogółem (WDB) w gminie Jelcz-Laskowice wykazał spadek wartości w badanych latach z około 78% do 72%, co sugeruje, że dochody bieżące stanowią coraz mniejszy udział w ogólnej strukturze dochodów gminy. Może to wskazywać na wzrost dochodów majątkowych lub innych dochodów jednorazowych, co jest na ogół mniej stabilne i bardziej ryzykowne ze względu na to, że dochody bieżące są kluczowe dla funkcjonowania podmiotu w dłuższym okresie.

Analizie poddano również wskaźnik udziału wydatków bieżących w wydatkach ogółem (WZB), który określa, jaką część wydatków budżetowych gminy stanowią wydatki bieżące [Kowalczyk 2017]. Wskaźnik ten w gminie Jelcz-Laskowice na początku analizy wynosił 82%, natomiast w latach 2021-2022 jego poziom się obniżył do około 78%. Oznacza to, że w analizowanym okresie znaczna część wydatków gminy Jelcz-Laskowice jest przeznaczona na działania bieżące. Wysoki udział wydatków bieżących może wskazywać, że jednostka głównie skupia się na pokryciu bieżących wydatków operacyjnych, co może ograniczać jej możliwości inwestycyjne.

Wskaźniki samodzielności finansowej są istotnymi narzędziami oceny stabilności finansowej jednostek samorządu terytorialnego, a wyniki tych wskaźników mogą dostarczyć ważnych informacji o ich kondycji finansowej. W tabeli 2 przedstawiono wskaźniki samodzielności finansowej dochodowej i wydatkowej dla gminy Jelcz-Laskowice w latach 2020-2022.

Wskaźnik samodzielności finansowej dochodowej gminy (WSFD) obrazuje stopień niezależności finansowej jednostki samorządu terytorialnego. Im większa jest wartość opisywanego wskaźnika, tym większe są zdolności jednostki do samodzielnego tworzenia i pozyskiwania własnych źródeł dochodów [Filipiak-Dylewska 2002, Łuków 2020]. Wskaźnik samodzielności finansowej dochodowej w gminie Jelcz-Laskowice w latach 2020-2022 wahał się od około 35% do około 37%. Najwyższą wartość odnotowano w 2022 roku (około 37%), a najniższą w 2021 roku (około 34%). Może to sugerować większą zależność gminy od dotacji lub środków zewnętrznych. Wzrost wartości tego

Tabela 2. Wskaźniki samodzielności finansowej

Rodzaj wskaźnika	Wartość wskaźnika [%]		
	2020	2021	2022
Wskaźnik samodzielności finansowej dochodowej (WSFD)	34,80	33,69	36,78
Wskaźnik samodzielności finansowej wydatkowej (WSFW1)	56,58	56,20	57,82
Wskaźnik samodzielności finansowej wydatkowej (WSFW2)	70,59	69,54	70,78

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań finansowych gminy Jelcz-Laskowice

wskaźnika w 2022 roku, może też oznaczać poprawę sytuacji finansowej podmiotu i większą samodzielność dochodową gminy oraz większą niezależność od zewnętrznych źródeł finansowania.

Wskaźnik samodzielności finansowej wydatkowej gminy (WSFW1) informuje o stopniu, w jakim gmina ma pełną autonomię i swobodę w decydowaniu o wydatkach, uwzględniając dochody własne oraz podatki stanowiące dochód budżetu państwa [Filipiak-Dylewska 2002. Łuków 2020]. W gminie Jelcz-Laskowice wartość tego wskaźnika w latach 2020-2022 minimalnie wzrastała do około 58% w 2022 roku. W analizowanych latach gmina wykazała wzrost niezależności wydatkowej, co wskazuje na coraz większą zdolność gminy do samodzielnego finansowania swoich wydatków. Wskazuje to na coraz lepszą równowagę pomiędzy dochodami a wydatkami i na efektywniejsze zarządzanie finansami.

Wskaźnik samodzielności finansowej wydatkowej drugiego stopnia (WSFW2) jest wskaźnikiem powiększonym o subwencje ogólną i uwzględnia możliwość wydatkowania wszystkich tych środków, do których jednostka ma pełną i nieograniczoną swobodę decyzyjną [Łuków 2020]. Porównując wyniki w latach 2020-2022 zaobserwowano, że wskaźnik ten w gminie Jelcz-Laskowice kształtuje się na poziomie około 70%. Spadek wskaźnika w latach 2020-2021 sugeruje, że wydatki inwestycyjne w tym okresie rosły szybciej niż bieżące, co może być symptomem aktywności inwestycyjnej jednostki. Wzrost wskaźnika w 2022 roku może świadczyć o stabilizacji wydatków i ich lepszym zarządzaniu. Można stwierdzić, że jednostka korzysta z subwencji ogólnej, ale nie jest od niej uzależniona.

Najbardziej przydatną grupą wskaźników do oceny kondycji finansowej gminy są wskaźniki budżetowe [MF 2023]. Dotyczą one struktury dochodów i wydatków, relacji pomiędzy dochodem a nadwyżką operacyjną, a także odnoszą się do samofinansowania jednostki [Będzieszak 2012]. Wskaźniki budżetowe wykorzystane do oceny sytuacji finansowej w gminie Jelcz-Laskowice w latach 2020-2022 zaprezentowano w tabeli 3.

Analizując wyniki można zauważyć kilka kluczowych trendów i zmian, które mogą wskazywać na rozwój sytuacji finansowej badanej jednostki budżetowej.

Wskaźnik udziału dochodów bieżących w dochodach ogółem (WB1) określa, jaką część dochodów ogółem stanowią dochody bieżące niebędące dochodami majątkowymi. W latach 2020-2022 zaobserwowano w badanej gminie spadek udziału dochodów bieżących w dochodach ogółem, z ponad 98% w 2020 roku do około 97% w 2022 roku, co oznacza, że w ogólnym zestawieniu dochodów maleje znaczenie dochodów bieżących. Sugeruje to większe inwestycje lub zmiany strukturalne w finansach gminy.

Tabela 3. Wskaźniki budżetowe oceny sytuacji finansowej

Rodzaj wskaźnika	Wartość wskaźnika [%]		
	2020	2021	2022
Udział dochodów bieżących w dochodach ogółem (WB1)	98,24	97,95	96,87
Udział transferów bieżących w dochodach bieżących (WB2)	36,95	34,88	26,54
Udział nadwyżki operacyjnej w dochodach ogółem (WB3)	20,51	23,45	24,77
Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem (WB4)	17,95	22,01	21,27
Obciążenie wydatków bieżących wydatkami na wynagrodzenia i pochodne od wynagrodzeń (WB5)	29,86	33,45	34,72
Udział nadwyżki operacyjnej i dochodów ze sprzedaży majątku w dochodach ogółem (WB6)	20,94	24,41	26,78
Wskaźnik samofinansowania (WB7)	130,93	121,30	143,18

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań finansowych gminy Jelcz-Laskowice

Udział transferów bieżących w dochodach bieżących (WB2) wskazuje, jaką część dochodów bieżących stanowią transfery bieżące obejmujące dochody z subwencji ogólnej oraz z tytułu dotacji i środków przeznaczonych na cele bieżące. Analizując dane dotyczące udziału transferów bieżących w dochodach bieżących gminy Jelcz-Laskowice w latach 2020-2022, można zauważyć znaczące różnice w wartości wskaźnika w poszczególnych latach. W pierwszym roku udział transferów bieżących w dochodach bieżących wynosił około 37%. Wskazuje to na dość wysoki poziom zależności dochodów bieżących od transferów, co może sugerować, że analizowana jednostka gospodarcza w dużym stopniu opiera się na tych transferach. W kolejnym roku ich udział zmalał do 35%, lecz nadal pozostawał na stosunkowo wysokim poziomie. W ostatnim roku analizy (2022) udział transferów bieżących obniżył się jeszcze bardziej, do około 27%. Obserwowany trend spadkowy udziału transferów bieżących w dochodach bieżących w analizowanym okresie, może świadczyć

o pozytywnych zmianach w gospodarce gminy i wskazywać na dalszą poprawę w dochodach bieżących. Może być także wynikiem zwiększenia dochodów z innych źródeł.

Wskaźnik udziału nadwyżki operacyjnej w dochodach bieżących (WB3) określa, jaką część dochodów własnych stanowi nadwyżka operacyjna, która wskazuje na potencjalne zdolności i możliwości jednostki samorządu terytorialnego do spłaty zobowiązań, a także do finansowania wydatków o charakterze inwestycyjnym. Zwiększenie się wskaźnika udziału nadwyżki operacyjnej w dochodach bieżących z około 21% w 2020 roku do około 25% w 2022 roku, jest pozytywnym sygnałem świadczącym o lepszym zarządzaniu finansami w gminie Jelcz-Laskowice oraz wskazuje na większą efektywność operacyjną i lepszą kontrolę kosztów.

Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem (WB4) określa, jaka część wszystkich wydatków jest przeznaczona na wydatki majątkowe, w tym m.in. inwestycje [Rajchel 2021]. W gminie Jelcz-Laskowice w latach 2020-2022 udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem wzrósł z około 18% do 21%. Oznacza to, że gmina przeznaczała coraz więcej swoich wydatków na inwestycje, co jest pozytywnym sygnałem dla rozwoju infrastruktury. Pomimo wzrostu udziału wydatków majątkowych w wydatkach ogółem gminy, odsetek ten nadal pozostaje stosunkowo niski.

Wskaźnik obciążenia wydatków bieżących wydatkami na wynagrodzenia i pochodne od wynagrodzeń (WB5) mierzy, jaka część wydatków bieżących gminy jest przeznaczona na pensje i związane z nimi koszty [Rajchel 2021]. Wartość tego wskaźnika w gminie Jelcz-Laskowice w latach 2020-2022 oscylowała w przedziale 30-35%, a najwyższy jego poziom był w 2022 roku. Wzrost tego wskaźnika odzwierciedla rosnące obciążenia wydatkami na wynagrodzenia i związane z nimi koszty w strukturze wydatków bieżących gminy. Może to stwarzać presję w budżecie w dłuższym okresie lub zniechęcać do dalszych inwestycji bądź wydatków w innych obszarach.

Wskaźnik udziału nadwyżki operacyjnej i dochodów ze sprzedaży majątku w dochodach ogółem (WB6) określa udział nadwyżki operacyjnej powiększonej o dochody ze sprzedaży majątku w dochodach ogółem. Wartość ujemna wskaźnika świadczy o tym, że jednostka samorządu terytorialnego nie wypracowuje nadwyżki operacyjnej, a dochody które osiąga ze sprzedaży nie wystarczają na pokrycie deficytu operacyjnego [MF 2023]. W gminie Jelcz-Laskowice odnotowano w analizowanych latach 2020-2022 wzrost tego wskaźnika z około 21% do 27%. Jest to korzystny trend, który może wskazywać na lepsze wykorzystanie majątku i lepszą efektywność operacyjną oraz sygnalizuje, że jednostka samorządowa odnosi sukcesy w efektywnej gospodarce majątkiem.

Ostatni wskaźnik budżetowy poddany analizie, to wskaźnik samofinansowania (WB7), który jest wyznacznikiem zdolności jednostki samorządu terytorialnego do finansowania inwestycji za pomocą swoich własnych środków. Im wyższa jest wartość tego wskaźnika, tym mniejsze ryzyko związane z utratą płynności finansowej z powodu wysokich kosztów obsługi długu. Jednak wysoka wartość wskaźnika może także sugerować, że jednostka nie

wykorzystuje w pełni swoich możliwości inwestycyjnych. Wskaźnik samofinansowania w gminie Jelcz-Laskowice w latach 2020-2022 wynosił odpowiednio 131%, 121% i 143%. Obniżenie się wskaźnika w 2021 roku, a następnie jego wzrost w 2022 roku do 143% świadczy o zwiększeniu zamożności jednostki samorządu terytorialnego oraz jej zdolności do utrzymania się bez potrzeby zwiększania zadłużenia. Wskaźnik sugeruje, że gmina znacząco zwiększyła zdolność do finansowania inwestycji za pomocą środków własnych. Oznacza to, że gmina staje się coraz bardziej samodzielna finansowo, co może być korzystne dla rozwoju lokalnego.

Atrakcyjność badanej gminy oceniono wykorzystując wskaźniki na mieszkańca. Określono wskaźniki transferów bieżących na mieszkańca, nadwyżki operacyjnej na mieszkańca oraz zobowiązań ogółem na mieszkańca, stosując do obliczeń zaproponowane przez Ministerstwo Finansów wzory [MF 2023]. Dodatkowo na mieszkańca w gminie Jelcz-Laskowice przeliczono wielkość inwestycji oraz dochodów i wydatków ogółem. Wyniki przedstawiono w tabeli 4.

Tabela 4. Wskaźniki atrakcyjności na mieszkańca

Rodzaj wskaźnika	Wartość wskaźnika [zł]		
	2020	2021	2022
Transfery bieżące na mieszkańca (WL1)	1208,11	1218,16	1353,69
Nadwyżka operacyjna na mieszkańca (WL2)	1185,15	1456,99	1715,58
Zobowiązania ogółem na mieszkańca (WL3)	184,79	221,83	364,81
Wielkość inwestycji na mieszkańca (WI)	909,99	1156,03	1168,84
Wielkość wydatków na mieszkańca (WW)	5474,17	5935,37	6344,27
Wielkość dochodów na mieszkańca (WD)	5778,14	6213,51	6927,11

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań finansowych gminy Jelcz-Laskowice

Wskaźnik transferów bieżących na mieszkańca (WL1) mierzy, ile środków transferów bieżących (obejmujących subwencję ogólną i dotacje bieżące) przypada na jednego mieszkańca gminy. Im większa wartość wskaźnika, tym większe wsparcie finansowe z transferów bieżących, im mniejsza wartość wskaźnika, tym mniejsze dofinansowanie z zewnętrznych źródeł [Kowalczyk 2017, MF 2023]. W analizowanej gminie transfery bieżące na mieszkańca wahały się od 1208 zł (w 2020 roku) do 1354 zł (w 2022 roku). Widoczny był stały trend wzrostowy w transferach bieżących na mieszkańca. Wskazuje to na rosnące wsparcie społeczno-gospodarcze w gminie przypadające na mieszkańca

lub rosnącą potrzebę wydatków socjalnych. Taki wzrost może być wynikiem różnych czynników, takich jak potrzeby społeczności, decyzje polityczne, a także zmiany w gospodarce lokalnej lub krajowej. Może sugerować poprawę sytuacji ekonomicznej bądź zwiększenie wydatków publicznych lub wzrost dotacji.

Wskaźnik nadwyżki operacyjnej na mieszkańca (WL2) mierzy, ile nadwyżki operacyjnej przypada na jednego mieszkańca danej jednostki. Nadwyżka operacyjna to różnica między dochodami bieżącymi a wydatkami bieżącymi. Im wyższy wskaźnik, tym większa nadwyżka operacyjna na jednego mieszkańca, co wskazuje na lepszą kondycję finansową gminy i większe możliwości finansowania inwestycji oraz pokrywania nieprzewidzianych wydatków [Kowalczyk 2017, MF 2023]. W latach 2020-2022 wielkość nadwyżki operacyjnej na mieszkańca w gminie Jelcz-Laskowice systematycznie rosła. W 2020 roku wynosiła ona 1185 zł na mieszkańca, w następnym roku było to 1457 zł, a w 2022 roku 1716 zł. Taki trend wskazuje, że jednostka zwiększa swoje dochody lub efektywniej zarządza swoimi wydatkami. Obserwowany wzrost nadwyżki operacyjnej na mieszkańca jest pozytywnym sygnałem i może wpłynąć na poprawę jakości życia mieszkańców, zwiększenie inwestycji w infrastrukturę oraz lepsze zarządzanie finansami publicznymi.

Wskaźnik zobowiązań ogółem na mieszkańca (WL3) może pomóc w ocenie sytuacji ekonomicznej danej gminy. W analizowanym okresie w gminie Jelcz-Laskowice można zauważyć wzrost zobowiązań na mieszkańca od około 185 zł w 2020 roku do 365 zł w 2022 roku. Wzrost zobowiązań może wynikać z nowych inwestycji publicznych lub zaciągniętych zobowiązań przez samorząd. Warto zwrócić uwagę czy wzrost jest związany z pozytywnymi zmianami, takimi jak rozwój infrastruktury, czy z negatywnymi, np. z większymi długami.

Wskaźnik wielkości inwestycji przypadający na mieszkańca (WI) to stosunek wartości inwestycji publicznych do liczby mieszkańców. Badanie inwestycji na mieszkańca może stanowić ważny wskaźnik rozwoju gospodarczego i społecznego regionu. W gminie Jelcz-Laskowice wielkość inwestycji wynosiła od 910 zł w 2020 roku do 1169 zł w 2022 roku. W analizowanym okresie obserwowano wyraźny wzrost inwestycji na mieszkańca, co może świadczyć o pozytywnych trendach gospodarczych. Jednak ostatni rok wskazuje na wyraźne spowolnienie tempa wzrostu.

Wskaźnik wielkości wydatków na mieszkańca (WW) jest używany do analizy i oceny, jak duże środki są przeznaczane na różne cele społeczne, takie jak: edukacja, ochrona zdrowia, infrastruktura i inne usługi publiczne. Wyższa wartość wskaźnika często sugeruje lepszy standard życia lub większe inwestycje w infrastrukturę i usługi publiczne w gminie. Wydatki ogółem na mieszkańca w gminie Jelcz-Laskowice wzrosły z 5474 zł w 2020 roku do około 6344 zł w 2022 roku. Można zaobserwować, że wydatki w analizowanej gminie rosną w zdecydowanym tempie. Może to być wynikiem rosnących kosztów utrzymania lub zwiększenia się standardów życia mieszkańców.

Wielkość dochodów ogółem na mieszkańca (WD) określa sytuację finansową gminy. Analiza dochodów gminy jest kluczowa dla oceny jej kondycji finansowej, a także dla planowania rozwoju lokalnego oraz podziału funduszy na działania inwestycyjne. W gminie Jelcz-Laskowice w każdym roku rosły dochody ogółem na mieszkańca. Całkowity wzrost dochodów w latach 2020-2022 wynosił ponad 20%. Wartość dochodów wynosiła od 5778 zł do 6927 zł na mieszkańca. Taki systematyczny wzrost dochodów może sugerować poprawę sytuacji finansowej mieszkańców danej gminy, a to może się przyczynić do dalszego wzrostu gospodarczego.

Kolejną grupą wskaźników finansowych do oceny kondycji finansowej jednostki samorządu terytorialnego są wskaźniki dla zobowiązań według tytułów dłużnych. Zestawienie wskaźników stopnia zadłużenia gminy Jelcz-Laskowice przedstawiono w tabeli 5.

Tabela 5. Wskaźniki stopnia zadłużenia [%]

Rodzaj wskaźnika	Wartość wskaźnika [%]		
	2020	2021	2022
Udział zobowiązań ogółem w dochodach ogółem (WZ1)	3,20	3,57	5,27
Obciążenie dochodów ogółem obsługą zadłużenia (WZ3)	0,08	0,02	0,09
Obciążenie dochodów bieżących obsługą zadłużenia (WZ5)	0,18	0,05	0,18
Udział zobowiązań wymagalnych w zobowiązaniach ogółem (WZ7)	100,00	100,00	100,00

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań finansowych gminy Jelcz-Laskowice

Udział zobowiązań ogółem w dochodach ogółem (WZ1) określa relację zobowiązań gminy do jej dochodów. Wysoki udział zobowiązań w dochodach ogółem może świadczyć o dużym zadłużeniu, co może wpływać na zdolność gminy do realizacji zamierzeń inwestycyjnych oraz na bieżące funkcjonowanie. Natomiast niski wskaźnik może świadczyć o dobrej kondycji finansowej gminy. Udział zobowiązań ogółem w dochodach ogółem w gminie Jelcz-Laskowice w latach 2020-2022 wzrósł z poziomu ponad 3% do ponad 5%. Wzrost tego wskaźnika oznacza, że zobowiązania jednostki rosną w stosunku do uzyskiwanych dochodów. Choć wartości te są stosunkowo niskie, to ich wzrost do poziomu ponad 5% w ostatnim roku analizy może budzić obawy. Wskazuje to na zwiększoną zależność jednostki od zewnętrznych źródeł finansowania.

Wskaźnik obciążenia dochodów ogółem obsługą zadłużenia (WZ3) określa wielkość dochodów ogółem przeznaczonych na obsługę zadłużenia. Wszystkie wartości tego wskaźnika w gminie Jelcz-Laskowice były stosunkowo niskie, co może sugerować, że obciążenie dochodów ogółem jest na akceptowalnym poziomie. Najwyższa wartość

wskaźnika (0,09%) wystąpiła w 2022 roku, co świadczy o nieco wyższym ryzyku związanym z obsługą długu w tym okresie. Wskaźnik obciążenia dochodów bieżących obsługą zadłużenia (WZ5) pokazuje, ile dochodów bieżących jest wykorzystanych na obsługę zadłużenia. Wysoka wartość wskaźnika w analizowanej gminie na poziomie 0,18% sugeruje, że w niektórych przypadkach znaczna część dochodów bieżących jest już obciążona, co może być niepokojące. Tylko w 2021 roku wskaźnik ten był na poziomie 0,05%, czyli obciążenie w tym czasie było niższe, co jest korzystne dla analizowanej jednostki. Obliczony w gminie Jelcz-Laskowice wskaźnik udziału zobowiązań wymagalnych w zobowiązaniach ogółem (WZ7) wykazał, że wszystkie zobowiązania gminy są wymagalne. Taka sytuacja oznacza, że całość zadłużenia może wymagać natychmiastowej spłaty i w ogólnej ocenie jest alarmująca, gdyż wskazuje na brak elastyczności w zarządzaniu zobowiązaniami i może prowadzić do trudności finansowych. Natomiast w przypadku gminy Jelcz-Laskowice poziom ogólnego zadłużenia jest niski, więc udział w nich zobowiązań wymagalnych nie zagraża działalności wybranej gminy.

Niezależnie od tego, w jaki sposób ocenia się atrakcyjność jednostki samorządu terytorialnego, to ocena ta przede wszystkim wiąże się z możliwością i zdolnością do kreowania jej rozwoju. Wskaźniki wykorzystywane do oceny zdolności rozwoju jednostki samorządu terytorialnego wskazują faktyczne możliwości finansowania nakładów związanych z rozwojem danej jednostki, oparte na możliwości uzyskania nadwyżki wolnych środków finansowych [Kowalczyk 2017]. Wskaźnik operacyjnej zdolności do rozwoju jednostki samorządu terytorialnego (WOR) oraz wskaźnik całkowitej zdolności do rozwoju jednostki samorządu terytorialnego (WORC), to dwa istotne mierniki, które mogą być użyte do oceny kondycji finansowej i zdolności rozwojowej jednostek samorządu terytorialnego. Wyniki dotyczące oceny zdolności gminy Jelcz-Laskowice do rozwoju przedstawiono w tabeli 6. Operacyjna zdolność do rozwoju jednostki samorządu terytorialnego (WOR) w latach 2020-2022 wzrosła z około 21% do ponad 25%, co oznacza poprawę operacyjnej zdolności do rozwoju w gminie Jelcz-Laskowice. Gmina staje się coraz bardziej zdolna do realizacji inwestycji i projektów rozwojowych, co może wynikać z lepszej sytuacji finansowej, efektywniejszego zarządzania środkami i wzrostu dochodów własnych.

Tabela 6. Wskaźniki oceny zdolności rozwoju

Rodzaj wskaźnika	Wartość wskaźnika [%]		
	2020	2021	2022
Wskaźnik operacyjnej zdolności do rozwoju jednostki (WOR)	20,88	23,94	25,57
Wskaźnik całkowitej zdolności do rozwoju jednostki (WORC)	22,27	25,50	27,90

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań finansowych gminy Jelcz-Laskowice

Natomiast wartość wskaźnika całkowitej zdolności do rozwoju jednostki samorządu terytorialnego (WORC), podobnie jak poprzedniego wskaźnika, wzrosła z około 22% do 28%. Jest to zmiana pozytywna w zakresie całkowitej zdolności gminy Jelcz-Laskowice do rozwoju. Wzrost ten może być wynikiem efektywniejszego wykorzystywania dostępnych zasobów i lepszej organizacji działań analizowanej jednostki.

Warto zwrócić uwagę, że analizę sytuacji finansowej gminy Jelcz-Laskowice prowadzono w okresie pandemii COVID-19. Oceniając wyniki, można uznać, że pandemia nie wpłynęła na pogorszenie sytuacji finansowej gminy. Wskazuje na to przede wszystkim wzrost w badanym okresie dochodów ogółem gminy o około 20% i dochodów własnych o około 22%. Raporty o stanie gminy Jelcz-Laskowice za lata 2020-2022 wykazują dodatni wynik finansowy w analizowanym okresie, który wynosił 7,2 mln zł w 2020 roku, około 27,3 mln zł w 2021 roku i 13 mln zł w 2022 roku.

Sytuację finansową gminy Jelcz-Laskowice porównano również do sytuacji finansowej innych gmin w Polsce. Wykorzystano w tym celu wskaźnik G (podstawowych dochodów podatkowych na 1 mieszkańca), przyjęty do obliczania subwencji wyrównawczej, odnosząc go do średniego wskaźnika dochodów podatkowych dla wszystkich gmin w kraju (Gg). Wskaźnik G dla gminy Jelcz-Laskowice wynosił w 2020 roku 2321 zł na 1 mieszkańca i wzrósł do 2022 roku o 14%, do poziomu 2642 zł na 1 mieszkańca. Jednocześnie wskaźnik G dla analizowanej gminy był wyższy o około 24% od średniego wskaźnika dochodów podatkowych na 1 mieszkańca dla wszystkich gmin w kraju (Gg).

PODSUMOWANIE

Przeprowadzona analiza budżetu oraz ocena kondycji finansowej gminy Jelcz-Laskowice w latach 2020-2022 sygnalizuje kilka istotnych kwestii ważnych dla właściwego funkcjonowania gminy. Wyniki pokazały, że gmina Jelcz-Laskowice w latach 2020-2022 skutecznie zarządzała swoimi funduszami.

Z przeprowadzonej analizy wynika, że gmina Jelcz-Laskowice posiada dobrą kondycję i stabilną sytuację finansową, co pozwala na realizację ambitnych i społecznych projektów inwestycyjnych. Stabilna sytuacja finansowa jest odzwierciedleniem odpowiedzialnego zarządzania funduszami i umiejętnego wykorzystania dostępnych źródeł finansowych.

Trwająca w okresie analizy pandemia COVID-19 nie wpłynęła na pogorszenie sytuacji finansowej gminy Jelcz-Laskowice, na co wskazuje wzrost dochodów ogółem oraz dochodów własnych gminy w badanym okresie. Odnosząc gminę Jelcz-Laskowice do innych gmin w Polsce, na podstawie wskaźnika G wykazano, że dla gminy Jelcz-Laskowice w analizowanym okresie był on wyższy o 24% od średniego wskaźnika dochodów podatkowych na mieszkańca dla wszystkich gmin w kraju (Gg).

Zaobserwowano poprawę sytuacji finansowej, a tym samym samodzielności finansowej gminy Jelcz-Laskowice, co jest dobrym sygnałem w kontekście dalszego rozwoju i planowania strategii finansowych. Wzrost wskaźnika samodzielności finansowej dochodowej i poprawa obu wskaźników samodzielności finansowej wydatkowej mogą sugerować, że jednostka staje się bardziej niezależna finansowo, co jest korzystne dla jej stabilności w dłuższym okresie. Gmina coraz lepiej radzi sobie z pokrywaniem wydatków z własnych dochodów, co może świadczyć o lepszym planowaniu finansowym.

Gmina Jelcz-Laskowice wykazuje pozytywne zmiany w zakresie dochodów własnych, nadwyżki operacyjnej i efektywności operacyjnej. Mimo to, wzrost wydatków na wynagrodzenia może stanowić wyzwanie, które będzie wpływać na inne obszary budżetu gminy. Istotne byłoby monitorowanie źródeł dochodów i wydatków oraz szukanie sposobów na dalsze zwiększanie efektywności zarządzania budżetem, a także ograniczanie wydatków, co może pomóc w umocnieniu pozycji finansowej na przyszłość.

Wzrost wskaźników zarówno operacyjnej, jak i całkowitej zdolności do rozwoju także wskazuje na poprawę sytuacji finansowej w gminie Jelcz-Laskowice, potwierdzając wcześniejsze oceny. Dobre wyniki obu wskaźników sugerują również, że gmina ma zdolność do efektywnego planowania i realizacji projektów rozwojowych, a to może przyczynić się do lepszej jakości życia mieszkańców i zwiększenia konkurencyjności regionu.

BIBLIOGRAFIA

- Będzieszak Marcin. 2012. Komu potrzebne są wskaźniki? (Who needs indicators?). Warszawa: *Wspólnota. Pismo Samorządu Terytorialnego* 1: 1059.
- Dylewski Marek. 2009. Przegląd metod oceny sytuacji finansowej JST. [W] *Metodyka kompleksowej oceny gospodarki finansowej jednostki samorządu terytorialnego* (Review of methods for assessing the financial situation of local government units. [In] *Methodology for comprehensive assessment of the financial management of local government units*), ed. Barbara Filipiak. Warszawa: Difin.
- Filipiak Beata. 2016. Wykorzystanie statystyki publicznej do oceny stabilności finansowej JST (The use of public statistics to assess the financial stability of local government units). *Wiadomości Statystyczne* 11: 13-33.
- Filipiak Beata, Marek Dylewski, Małgorzata Gorzałczyńska-Koczkodaj. 2011. *Analiza finansowa budżetów jednostek samorządu terytorialnego* (Financial analysis of local government budgets). Warszawa: Municipium S.A.
- Filipiak-Dylewska Beata. 2002. Procedury budowy strategii finansowania zadań własnych gminy (Procedures for building a financing strategy for the municipality's own tasks). *Rozprawy i Studia. Uniwersytet Szczeciński* 442: 133-135.

- Jastrzębska Maria. 2002. Kondycja finansowa a polityka finansowa jednostki samorządu terytorialnego, uwarunkowania i związki (Financial condition and financial policy of local government units, conditions and relationships). *Samorząd Terytorialny* 11: 29-40.
- Kawa Jerzy. 2013. Metodologia, metodyka, metoda jako podstawa wywodu naukowego (Methodology, methodology, method as the basis of scientific argumentation). *Studia Prawnoustrojowe* 21: 169-188.
- Kopyściański Tomasz, Tomasz Rólczyński. 2014. Analiza wskaźników opisujących sytuację finansową powiatów w województwie dolnośląskim w latach 2006-2012 (Analysis of indicators describing the financial position of Lower Silesia poviats in the period of 2006-2012). *Studia Ekonomiczne* 206: 61-73.
- Kowalczyk Magdalena. 2017. *Podstawy analizy ekonomiczno-finansowej w jednostkach samorządu terytorialnego* (Fundamentals of economic and financial analysis in local government units). Warszawa: Difin.
- Łuków Dariusz. 2020. Analiza finansowa narzędziem oceny sytuacji finansowej jednostki samorządu terytorialnego na przykładzie powiatu Strzelecko-Drezdeneckiego (Financial analysis of the tool for assessing the financial situation of a local government unit the example of district Strzelecko-Drezdenecki). *Zeszyty Naukowe Zachodniopomorskiej Szkoły Biznesu. Firma i Rynek* 2 (58): 52-61.
- MF (Ministerstwo Finansów, Ministry of Finance). 2023. *Wskaźniki do oceny sytuacji finansowej jednostek samorządu terytorialnego w latach 2019-2022* (Indicators for assessing the financial situation of local government units in 2019-2022). Warszawa: Ministerstwo Finansów, <https://www.gov.pl/web/finanse/wskaźniki-do-oceny-sytuacji-finansowej-jst-w-latach-2019--2022>, access: 16.10.2024.
- Michalak Bartłomiej. 2016. *Metody porównawcze stosowane w badaniach systemów wyborczych* (The use of comparative methods in the study of electoral systems). *ATHENEUM. Polskie Studia Politologiczne* 51: 7-27. DOI: 10.15804/athena.2016.51.01.
- Orankiewicz Agnieszka. 2016. Ocena sytuacji finansowej jednostek samorządu terytorialnego w latach 2012-2014 z wykorzystaniem wskaźników na przykładzie gminy Zgierz (Assessment of the financial situation of local government units in 2012-2014 using indicators on the example of the Zgierz commune). *Ekonomia i Zarządzanie* 9: 97-119. DOI: 10.21784/EiZ.2016.005.
- Rajchel Dariusz. 2021. Ocena wskaźnikowa sytuacji finansowej jednostek samorządu terytorialnego (Indicator assessment of the financial situation of local government units). *EUNOMIA – Rozwój Zrównoważony – Sustainable Development* 2 (101): 85-103.
- Szatur-Jaworska Barbara. 2010. *Ewaluacja w służbach społecznych* (Evaluation in social services). Warszawa: Mazowieckie Centrum Polityki Społecznej.
- Wyřębek Henryk. 2010. Zarządzanie finansami jednostek samorządu terytorialnego na przykładzie gminy (Financial management of local government units on the example of a commune). *Zeszyty Naukowe SGGW. Polityki Europejskie, Finanse i Marketing* 4 (53): 141-150.

FINANCIAL ECONOMY OF THE SELECTED COMMUNE IN 2020-2022

Key words: local government unit, budget, financial economy, financial, attractiveness of the commune

ABSTRACT. The aim of the article is to analyze and assess the financial condition of the Jelcz-Laskowice commune. The financial management of the commune reflects effective budget management and shows its ability to function independently and develop further. The analysis of the commune's budget is a tool for assessing its condition and the effectiveness of the actions taken, while the indicator analysis is the starting point for local government units in planning and implementing future budget expenditures. The assessment of the Jelcz-Laskowice commune was carried out in 2020-2022. The analysis used indicators to assess the financial condition of local government units, i.e.: budget indicators, per capita indicators, liabilities indicators by debt titles and indicators assessing the development potential of the commune. The obtained results indicate an improvement in the financial condition of the Jelcz-Laskowice commune. The increase in the income and expenditure independence indicator of the commune suggests that the unit is becoming more financially independent, which indicates the increased ability of the commune to manage its finances independently. The share of own revenues and operating surplus in total budget revenues showed an upward trend, remaining at a stable level. The Jelcz-Laskowice commune demonstrated stable financial development and effective budget management in the analysed period.

AUTHORS

IRENA KROPSZ-WYDRA, PHD ENG.

ORCID: 0000-0002-1835-3256

Wrocław University of Environmental and Life Sciences

Faculty of Natural Sciences and Technology

Department of Applied Economics

e-mail: irena.kropsz-wydra@upwr.edu.pl

ALICJA PAKUŁA, STUDENT

Wrocław University of Environmental and Life Sciences

Faculty of Natural Sciences and Technology

Department of Applied Economics

e-mail: alicja.pakula19@gmail.com

Proposed citation of the article:

Kropsz-Wydra Irena, Alicja Pakuła. 2024. Gospodarka finansowa wybranej gminy w latach 2020-2022. *Annals PAAAE* XXVI (4): 161-175.